

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

12 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)
SSN Paweł Grzegorczyk (sprawozdawca)
SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 12 września 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej J.P.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 24 lutego 2022 r., V ACa 116/20,

w sprawie z powództwa J.P.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę ewentualnie o ustalenie,

uchyła zaskarżony wyrok w pkt I.a w zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego przez zastrzeżenie pozwanemu prawa zatrzymania zasądzonych kwot do czasu zaoferowania mu przez J.P. kwoty 662 649,86 zł (sześćset sześćdziesiąt dwa tysiące sześćset czterdzieści dziewięć 86/100) złotych albo zabezpieczenia roszczenia o jej zwrot, a także w pkt I.b oraz w pkt III i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Paweł Grzegorczyk

Dariusz Dończyk

Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanej Bank Spółki Akcyjnej w W. na rzecz J.P. kwotę 107 490,89 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 31 października 2017 r. do dnia zapłaty (pkt 1); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2) i orzekł o kosztach postępowania (pkt 3-4).

W zakresie istotnym z punktu widzenia postępowania kasacyjnego, Sąd Okręgowy oparł orzeczenie na następujących ustaleniach:

W dniu 26 kwietnia 2007 r. J.P. złożyła wniosek o udzielenie kredytu mieszkaniowego z przeznaczeniem na zakup nieruchomości od dewelopera. Wnioskowana kwota kredytu została określona na 417 956 CHF, a okres kredytowania na 30 lat. W dniu 1 sierpnia 2007 r. powódka zawarła z pozwaną umowę kredytu. W umowie podano, że kwota kredytu wynosi 180 660 CHF i jest wypłacana w transzach. Stopa zmiennego oprocentowania stanowiła sumę 3-miesięcznej stawki LIBOR dla CHF i stałej marży banku.

Splata kredytu miała następować przez obciążanie rachunku bankowego kredytobiorcy kwotą w złotych stanowiącą równowartość bieżącej raty w CHF, zadłużenia przeterminowanego i innych należności banku w CHF obliczonych przy zastosowaniu kursu sprzedaży CHF obowiązującego w banku na dwa dni robocze przed terminem każdej spłaty kwoty kredytu. Kredytobiorca, za zgodą banku, mógł dokonywać spłat kredytu w inny sposób, w tym również w CHF lub innej walucie. Przy spłacie w innej walucie kwota kredytu miała zostać najpierw przeliczona na złote po kursie kupna waluty, a następnie na CHF po kursie sprzedaży.

Kredytobiorca oświadczył, że jest świadomy dodatkowego ryzyka, jakie ponosi w związku z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej (ryzyko kursowe) oraz, że w przypadku niekorzystnej zmiany kursu waluty, w jakiej został udzielony kredyt, zarówno kwota w złotych stanowiąca równowartość kwoty kredytu w walucie, jak i kwota w złotych stanowiąca równowartość raty w walucie, w jakiej został udzielony

kredyt, ulegną zwiększeniu. Kredytobiorca oświadczył także, że jest świadomy dodatkowego ryzyka, jakie ponosi w związku z zaciągnięciem kredytu oprocentowanego zmienną stopą procentową, oraz że w przypadku niekorzystnej zmiany 3-miesięcznej stawki LIBOR dla CHF, rata kredytu ulegnie zwiększeniu.

Na dzień 20 listopada 2017 r. powódce pozostała do spłaty kwota 122 475,06 CHF.

W dniu 4 marca 2008 r. powódka złożyła wniosek o udzielenie kredytu mieszkaniowego z przeznaczeniem na zakup nieruchomości od osoby fizycznej. Wnioskowana kwota kredytu została określona na 290 000 CHF, a okres kredytowania na 30 lat. W dniu 23 kwietnia 2008 r. strony zawarły umowę kredytu. W umowie podano, że kwota kredytu wynosi 139 980 CHF. Stopa zmiennego oprocentowania stanowiła sumę 3-miesięcznej stawki LIBOR dla CHF i stałej marży banku. Spłata kredytu miała następować przez obciążanie rachunku bankowego kredytobiorcy kwotą w złotych stanowiącą równowartość bieżącej raty w CHF, zadłużenia przeterminowanego i innych należności banku w CHF obliczonych przy zastosowaniu kursu sprzedaży CHF obowiązującego w banku na dwa dni robocze przed terminem każdej spłaty kwoty kredytu. Kredytobiorca za zgodą banku mógł dokonywać spłat kredytu w inny sposób, w tym również w CHF lub innej walucie.

Kredytobiorca oświadczył, że jest świadomy dodatkowego ryzyka, jakie ponosi w związku z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej (ryzyko kursowe) oraz, że w przypadku niekorzystnej zmiany kursu waluty, w jakiej został udzielony kredyt, zarówno kwota w złotych stanowiąca równowartość kwoty kredytu w walucie, jak i kwota w złotych stanowiąca równowartość raty w walucie, w jakiej został udzielony kredyt, ulegną zwiększeniu. Kredytobiorca oświadczył także, że jest świadomy dodatkowego ryzyka, jakie ponosi w związku z zaciągnięciem kredytu oprocentowanego zmienną stopą procentową, oraz że w przypadku niekorzystnej zmiany 3-miesięcznej stawki LIBOR dla CHF, rata kredytu ulegnie zwiększeniu.

Na dzień 30 listopada 2017 r. powódce do pozostała do spłaty kwota 74 853,32 CHF.

Sąd Okręgowy uznał, że intencją stron postępowania było zawarcie umów kredytu, tj. uzyskanie przez powódkę od pozwanej środków pieniężnych

na sfinansowanie określonych celów. Powódka w przypadku obu umów występowała w charakterze konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. Zdaniem Sądu, umowa kredytu z dnia 1 sierpnia 2007 r. okazała się nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c. jako sprzeczna z art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2024, poz. 1646, dalej - „pr.bank.”), gdyż nie określono w niej, na zasadzie konsensu stron, kwoty kredytu. W tożsamy sposób Sąd Okręgowy ocenił umowę kredytu z dnia 23 kwietnia 2008 r.

W konsekwencji, w ocenie Sądu Okręgowego po obu stronach zaktualizował się obowiązek zwrotu świadczeń na podstawie art. 410 § 1 i 2 w związku z art. 405 k.c. Sąd nie uwzględnił jednak roszczenia powódki w całości, redukując należną jej kwotę na podstawie art. 411 pkt 2 k.c. o kwoty zaliczone i skwitowane przez bank na poczet wypłaconego powódce i przez nią zwróconego kapitału.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z dnia 24 lutego 2022 r., na skutek apelacji obu stron, w pkt I zmienił zaskarżony wyrok: a. w punkcie 2 częściowo w ten sposób, że zasądził od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz J.P. dalszą kwotę 429 412,39 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 października 2017 r. do dnia zapłaty, przy czym zastrzegł pozwanej prawo zatrzymania zasądzonych kwot do czasu zaoferowania jej przez J.P. kwoty 662 649,86 zł albo zabezpieczenia roszczenia o jej zwrot; b. w punkcie 3 przez ustalenie, że przy zastosowaniu zasady stosunkowego rozdzielenia kosztów, pozwaną obciążają koszty procesu w 80%, a powódkę w 20%, pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu; w pkt II oddalił obie apelacje w pozostałym zakresie; w pkt III orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego co do nieważności umów kredytu. Zapatrywanie to uzasadnił, odwołując się do art. 58 § 1 k.c., art. 353¹ k.c. i art. 385¹ i n. k.c. oraz wynikającego z tych przepisów niedozwolonego charakteru klauzul „denominacyjnych”, który znajduje potwierdzenie w judykaturze Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na tle dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej – „dyrektywa nr 93/13”). Za nietrafne uznał jednak zapatrywanie Sądu Okręgowego, limitujące granice roszczenia

restytucyjnego powódki przez odwołanie się do art. 411 pkt 2 k.c. W konsekwencji, w tym zakresie apelację powódki uznał za zasadną.

W zakresie apelacji pozwanej, Sąd Apelacyjny nie podzielił jej zarzutów, z zastrzeżeniem zarzutu zatrzymania. Zauważył przy tym, że roszczenie restytucyjne pozwanej nie uległo przedawnieniu, mając na względzie, że powódka, wskazując na świadomość skutków, jakie wiążą się z upadkiem umów kredytu, nie wyraziła zgody na dalsze ich obowiązywanie wraz z klauzulami niedozwolonymi w piśmie, które dotarło do pozwanej w dniu 7 grudnia 2021 r.

Wyrok Sądu Apelacyjnego, w części, w której Sąd Apelacyjny zastrzegł na rzecz pozwanej prawo zatrzymania, zaskarżyła skargą kasacyjną powódka, zarzucając naruszenie art. 69 pr. bank. w związku z art. 487 § 2 k.c. i art. 496 w związku z art. 497 oraz art. 117 § 2¹ k.c. Na tej podstawie wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w zaskarżonym zakresie i orzeczenie co do istoty sprawy, że zapłata zasądzonych kwot na rzecz powódki następuje bez zastrzeżenia na rzecz pozwanej prawa ich zatrzymania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. Co do dopuszczalności oceny zasadności podstaw kasacyjnych.

Przed przejściem do oceny podstaw kasacyjnych należało zauważyć, że postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2022 r. o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania zostało wydane w jednoosobowym składzie, w którym orzekał sędzia powołany do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa nr [...] z dnia 28 sierpnia 2018 r. Skład Sądu Najwyższego orzekający w tym przedmiocie należało w związku z tym uznać za objęty skutkami uchwały składu połączonych izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, OSNC 2020, nr 4, poz. 34, wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, *Dolińska-Ficek*

i Ozimek przeciwko Polsce i z dnia 23 listopada 2023 r., nr 50849/21, *Wałęsa przeciwko Polsce*, a także wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 grudnia 2023 r., C-718/21, LG, ECLI:EU:C:2023:1015.

W wyroku z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, AW „T”, ECLI:EU:C:2025:649, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał, że, po pierwsze, art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Karta) należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniom prawa krajowego, z których wynika, że sąd krajowy jest zobowiązany do zastosowania się (*to comply, se conformer, nachkommen*) do orzeczenia składu orzekającego sądu wyższej instancji, w przypadku, gdy na podstawie orzeczenia Trybunału (*on the basis of a decision of the Court of Justice, sur le fondement d'une décision de la Cour, auf der Grundlage einer Entscheidung des Gerichtshofs*) ten sąd krajowy ustali, że co najmniej jeden z sędziów zasiadających w tym składzie orzekającym nie spełnia wymagań dotyczących niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na mocy ustawy w rozumieniu tego przepisu, po drugie, że w razie ustalenia, na podstawie orzeczenia Trybunału, iż organ sądowy ostatniej instancji nie spełnia wymagań dotyczących niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na mocy ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty, wydane przez taki organ orzeczenie, na mocy którego dana sprawa zostaje przekazana sądowi niższej instancji do ponownego rozpoznania, należy uznać za niebyłe (*regarded as null and void, considérée comme étant non avenue, als nicht existent anzusehen*), gdy taka konsekwencja jest z punktu widzenia danej sytuacji procesowej nieodzowna dla zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii.

Rozważany wyrok zapadł na skutek pytania prejudycjalnego (art. 267 TFUE) w układzie procesowym, w którym orzeczenie zostało wydane przez sąd ostatniej instancji – Sąd Najwyższy w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, a adresatem procesowych (kasatoryjnych) skutków tego orzeczenia był sąd niższego szczebla (sąd apelacyjny), którego orzeczenie zostało uchylone i po którego stronie aktualizował się obowiązek zastosowania się do orzeczenia sądu ostatniej instancji – Sądu Najwyższego-Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych – przez ponowne rozpoznanie sprawy w zakresie, w którym doszło do uchylenia

prawomocnego wyroku sądu apelacyjnego, kończącego postępowanie w sprawie. Sens postępowania toczącego się na podstawie art. 267 TFUE nie sprowadza się jednak tylko do uzyskania wykładni prawa Unii wiążącej w konkretnej sprawie; jego celem jest – niezależnie od skutków wyroku Trybunału w sprawie, w której wyrok ów zapada – także zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania interpretowanego przepisu prawa Unii przez sądy państw członkowskich w jego pełnym czasowym zakresie zastosowania (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 10 listopada 2016 r., C-477/16 PPU, *Ruslanas Kovalkovas*, ECLI:EU:C:2016:861, p. 51, z dnia 5 czerwca 2023 r., C-204/21, *Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, ECLI:EU:C:2023:442, p. 141, z dnia 6 lipca 2023 r., C-142/22, *OE przeciwko The Minister for Justice and Equality*, ECLI:EU:C:2023:544, p. 32). Odpowiada temu zwolnienie sądu krajowego z obowiązku wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym (art. 267 akapit trzeci), jeżeli konkretne wątpliwości interpretacyjne były już przedmiotem rozstrzygnięcia ze strony Trybunału, choćby nawet sporne kwestie nie były identyczne (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 6 października 2021 r., C-561/19, *Consorzio Italian Management, Catania Multiservizi SpA przeciwko Rete Ferroviaria Italiana SpA*, ECLI:EU:C:2021:799, pkt 33 i 36).

Idąc tym torem, oddziaływanie interpretacji art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty przyjętej w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, nie ogranicza się do orzeczeń kasatoryjnych pochodzących od Sądu Najwyższego – Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, jako sądu ostatniej instancji. Wykładnia ta odnosi się do konsekwencji orzeczeń wydawanych przez sąd krajowy nierealizujący wymagań określonych w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty i ma znaczenie we wszystkich przypadkach, w których przepisy prawa krajowego wiążą określone skutki prawne z orzeczeniem sądu, podczas gdy sąd, którego skutki te dotyczą, niekoniecznie pozostający w relacji instancyjnej z sądem, którym wydał orzeczenie, powożmie w ramach toczącego się przed nim postępowania wątpliwość, czy sąd, od którego pochodzi orzeczenie mające wywoływać owe skutki, spełnia wymagania określone w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty.

W takiej sytuacji sąd, który powyższe takie obiekcje, powinien zbadać, czy skład sądu, który wydał orzeczenie, do którego ma się zastosować, czynił zadość wymaganiom niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na podstawie ustawy w rozumieniu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty. Na przeszkodzie tej weryfikacji nie mogą stanąć uregulowania prawa krajowego, niezależnie od ich rangi (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, p. 53, p. 55 i p. 58 i n., wcześniej – wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 5 czerwca 2023 r., C-204/21, p. 147).

Jakkolwiek w sprawie, w której złożono skargę kasacyjną, element unijny ma jednoznaczny charakter, gdyż podstawę orzekania stanowiły m.in. art. 385¹ i n. k.c. implementujące dyrektywę 93/13, to badanie, o którym mowa, powinno mieć miejsce zawsze wtedy, gdy orzeczenie mające wyrzucić relewantne skutki pochodzi od sądu, do którego właściwości funkcjonalnej należy udzielanie ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii (art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE). Konieczność przeprowadzenia tego badania nie zależy natomiast od tego, czy *in concreto*, sąd, który wydał orzeczenie lub sąd, którego dotyczą skutki tego orzeczenia, powinien stosować materialne prawo Unii, a jeśli tak – czy i w jaki sposób zostało ono zastosowane. Wymagania określone w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i wynikające z tego unormowania powinności państw członkowskich mają bowiem *stricte* ustrojowy charakter, odrywają się od *meritum* sprawy i zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odnoszą się do każdego organu, który jako sąd potencjalnie może rozstrzygać kwestie dotyczące wykładni lub stosowania prawa Unii (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 27 lutego 2018 r., C-64/16, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, ECLI:EU:C:2018:117, p. 37, z dnia 24 czerwca 2019 r., C-619/18, *Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, ECLI:EU:C:2019:531, p. 56 i z dnia 15 lipca 2021 r., C-791/19, *Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, ECLI:EU:C:2021:596, p. 55). Na marginesie dostrzec trzeba, że w sprawie, w której zapadł wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, nie stwierdzono żadnych

okoliczności, które pozwalałyby przyjąć, że w aspekcie materialnym ma w niej zastosowanie prawo Unii (por. p. 32 uzasadnienia).

W przypadku, gdy orzeczenie, do którego ma zastosować się inny sąd, wydał Sąd Najwyższy, nie ma w związku z tym znaczenia, czy orzeczenie to zostało wydane przez skład orzekający Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, czy innej izby Sądu Najwyższego, a także czy w sprawie, w której zapadło orzeczenie, znajduje zastosowanie prawo Unii. Jest tak dlatego, że Sąd Najwyższy, jako funkcjonalna całość, jest organem, który w polskim porządku prawnym, podobnie jak sądy powszechne, jest powołany do udzielania ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii. Jako taki powinien w każdym przypadku, bez względu na to, czy sprawa niesie w sobie element unijny, czynić zadość wymaganiom skutecznej ochrony sądowej wynikającym z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 lipca 2021 r., C-791/19, p. 55 i z dnia 5 czerwca 2023 r., C-204/21, p. 92).

Na rzecz tego stanowiska przemawia także konieczność zagwarantowania jednolitości standardu ochrony prawnej wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty. Przepis art. 47 Karty stanowi bowiem odpowiednik art. 6 ust. 1 EKPCz (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 29 lipca 2019 r., C-38/18, *Postępowanie karne przeciwko Massimowi Gambinowi i Shpetimowi Hyce*, ECLI:EU:C:2019:628, p. 39 i z dnia 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18, p. 117-118), podczas gdy art. 6 ust. 1 EKPCz wyznacza, jak zauważono już w orzecznictwie Sądu Najwyższego, swoiste minimum zdatne do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań stawianych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22 i z dnia 10 stycznia 2024 r., II PUO 2/24, OSNP 2024, nr 5, poz. 55 oraz powołana tam judykatura).

Jeżeli orzeczenie, do którego powinien zastosować się inny sąd, pochodzi od sądu ostatniej instancji, co dotyczy Sądu Najwyższego, a wynik rozważanego badania, którego podstawę stanowi stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, okaże się negatywny, sąd, którego dotyczą skutki orzeczenia sądu ostatniej instancji, powinien uznać orzeczenie pochodzące od sądu niespełniającego

wymagań ustanowionych w art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty za niebyłe, gdy taka konsekwencja jest z punktu widzenia danej sytuacji procesowej nieodzowna dla zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii. Skutkowi temu nie mogą stać na przeszkodzie względy wywodzone z zasady pewności prawa lub powagi rzeczy osądzonej (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, p. 67; wcześniej tak samo wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, W.Ż., ECLI:EU:C:2021:798, p. 159-160).

Powinność uznania za niebyłe orzeczenia wydanego przez sąd ostatniej instancji, nieodpowiadający wymaganiom art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty, stanowi rozwinięcie wykształconej w prawie Unii sankcji odmowy zastosowania (pominięcia) przepisów prawa krajowego, które kolidują z bezpośrednio skuteczną normą unijną (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 9 marca 1978 r., 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato przeciwko Simmenthal SA*, ECLI:EU:C:1978:49 i z dnia 3 lipca 2025 r., C-646/23, C-661/23, *P.B., R.S.*, ECLI:EU:C:2025:519, p. 83 i n.), oraz aktów stosowania prawa wydanych na ich podstawie (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 29 kwietnia 1999 r., C-224/97, *Ciola*, ECLI:EU:C:1999:212, p. 29–34 i z dnia 18 lipca 2007 r., C-119/05, *Lucchini SpA*, p. 59 i n.). Przy uwzględnieniu bezwarunkowego charakteru zobowiązania wynikającego z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i bezpośredniej skuteczności art. 47 Karty (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 2 marca 2021 r., C-824/18, *A.B. i in. przeciwko Krajowa Rada Sądownictwa*, ECLI:EU:C:2021:153 p. 145 i 146 oraz powołane tam orzecznictwo), sankcja ta stanowi *ultima ratio* w celu zapewnienia pierwszeństwa prawa Unii w sytuacji, w której na przeszkodzie jego realizacji stoi indywidualny akt stosowania prawa, podjęty na szczeblu sądu ostatniej instancji, a zatem, gdy typowe mechanizmy służące zapewnieniu prawidłowości rozstrzygnięcia okazują się zazwyczaj niewystarczające.

Istota tej sankcji sprowadza się do odmówienia orzeczeniu sądu ostatniej instancji – w przypadku i w zakresie, w którym jest to nieodzowne dla zapewnienia pierwszeństwa art. 19 ust. 1 TUE w związku z art. 47 Karty – wszelkich skutków, jakie

orzeczenie sądu ostatniej instancji wywierałoby zgodnie z właściwymi przepisami, gdyby pochodziło od sądu spełniającego wymagania określone w art. 19 ust. 1 TUE w związku z art. 47 Karty (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, p. 159 i n., z dnia 13 lipca 2023 r., C-615/20, C-671/20, *YP, M.M.*, ECLI:EU:C:2023:562, p. 61 i n., z dnia 6 marca 2025 r., C-647/21, C-648/21, *D.K., M.C., M.F.*, ECLI:EU:C:2025:143, pkt 92, a także wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 22 lutego 2022 r., C-430/21, *RS*, ECLI:EU:C:2022:99, p. 77). Chodzi zatem nie tylko o wyrażoną w orzeczeniu sądu ostatniej instancji ocenę prawną, lecz także inne skutki związane z jego wydaniem, w tym – w zależności od okoliczności – prawomocność, a także skutek kasatoryjny, otwierający drogę do ponownego rozpoznania sprawy przez sąd niższego szczebla.

W aspekcie procesowym działanie rozważanej sankcji jest zatem odmienne aniżeli w przypadku nieważności postępowania z przyczyn określonych w art. 379 pkt 4 k.p.c., której konsekwencją jest konieczność uchylecia orzeczenia na skutek kontroli prowadzonej w ramach zwyczajnych lub nadzwyczajnych środków zaskarżenia (por. uchwała składu połączonych izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20). Zważywszy na ostateczny charakter rozważanego środka, konieczność odmówienia orzeczeniu sądu ostatniej instancji jego skutków zaktualizuje się wtedy, gdy w konkretnej sytuacji procesowej zapewnienie pierwszeństwa prawa Unii nie jest możliwe w inny sposób, w tym przy wykorzystaniu instrumentów procesowych właściwych prawu krajowemu, z uwzględnieniem obowiązku prowadzenia jego prokonstytucyjnej i prounijnej wykładni.

Dodać należy, że ze względu na swoisty i rozproszony charakter rozważanej sankcji, sposób i rezultat jej zastosowania w konkretnych sytuacjach procesowych może się różnić, a jej osadzenie w krajowym porządku prawnym może wymagać od sądu krajowego sięgania do analogii lub wnioskowania *a simili* w szerszym zakresie niż zapewnienie spójności systemu prawnego na poziomie ustawy (por. w zbliżonym kontekście np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2024 r., II CSKP 963/23 i II CSKP 1483/22, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2024 r., II CSKP 1211/22, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2024 r., II PSKP

21/23, OSNP 2024, nr 12, poz. 117, z dnia 26 kwietnia 2024 r., II CSKP 422/23 i z dnia 14 lutego 2025 r., II CSKP 1946/22).

Postępowanie kasacyjne ma etapowy charakter, a merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej jest uwarunkowane uprzednią pozytywną decyzją w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). W układzie tym podstawowym skutkiem pozytywnej decyzji w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jest otwarcie drogi do merytorycznego rozpoznania skargi w kolejalnym składzie Sądu Najwyższego (art. 398¹⁰ zdanie pierwsze k.p.c.). Adresatem tego skutku jest nie tylko Prezes Sądu Najwyższego, który wyznacza kolejalny skład Sądu Najwyższego w celu rozpoznania skargi (art. 80 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 622), lecz także Sąd Najwyższy w kolejalnym składzie, który na skutek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania uzyskuje kompetencję do oceny podstaw kasacyjnych.

W związku z tym, w świetle wykładni art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty przyjętej w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, konieczne okazało się zbadanie – przez Sąd Najwyższy w składzie wyznaczonym do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej – czy skład Sądu Najwyższego, podejmujący decyzję o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, odpowiadał wymaganiom wynikającym z powołanych postanowień prawa Unii. *In casu* wynik tej oceny wypadł negatywnie, co Sąd Najwyższy stwierdził na podstawie wyroków Trybunału Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 2019 r., C-585/18, C-624/18 i C-625/18, z dnia 21 grudnia 2023 r., C-718/21 i z dnia 7 listopada 2024 r., C-326/23, *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*).

Konstatacja ta nie jest jednak równoznaczna z koniecznością uznania postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2022 r. za niebyłe, ponieważ skutek ten stanowi *ultima ratio*, jest więc – jak już była mowa – konieczny, o ile w konkretnej sytuacji procesowej uznanie orzeczenia za niebyłe jest nieodzowne do zagwarantowania pierwszeństwa prawa Unii, a ściślej art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, który wymaga zapewnienia stronie prawa do skutecznego środka ochrony

prawnej przed sądem (por. m.in. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, p. 161 i z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, p. 68).

Rozważane postanowienie nie zamknęło stronom dostępu do udzielenia ochrony prawnej przez Sąd Najwyższy ani nie zmieniło sytuacji prawnej stron ukształtowanej zaskarżonym skargą kasacyjną wyrokiem, w szczególności nie uchylało tego wyroku ani nie zakończyło postępowania kasacyjnego w inny sposób. Analizowana sytuacja jest zatem zasadniczo odmienna w zestawieniu z przypadkami, w których sąd ma zastosować się do orzeczenia sądu ostatniej instancji o kasatoryjnym charakterze, które niweczy kasowane, prawomocne, orzeczenie, pozbawia strony postępowania wynikających z niego uprawnień i skutkuje koniecznością ponownego rozpoznania sprawy, a w związku z tym dla zapewnienia pierwszeństwa art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE konieczne jest uznanie go za niebyłe (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 4 września 2025 r., C-225/22, p. 67), względnie do orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, którego konsekwencją jest następcza bezprzedmiotowość postępowania toczącego się przed tym sądem (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, p. 159), czy wreszcie orzeczenia zawieszającego sędziego w obowiązkach służbowych, którego konsekwencją jest m.in. przydzielenie rozpoznawanych przez tego sędziego spraw innemu składowi orzekającemu (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 13 lipca 2023 r., C-615/20 i C-671/20, p. 72-73 i p. 76 i n.).

Ponadto, analizowane postanowienie nie kończy postępowania kasacyjnego, lecz otwiera drogę do merytorycznego rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Nie zawęża także kognicji Sądu Najwyższego na etapie merytorycznego rozpoznania skargi. W takim układzie procesowym rozstrzygające znaczenie z punktu widzenia osiągnięcia rezultatu polegającego na zapewnieniu stronom prawa do rozpoznania sprawy przez sąd czyniący zadość wymaganiom ustanowionym w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPCz, a w konsekwencji zagwarantowaniu bezpośredniej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty, należy wiązać z wydaniem przez Sąd Najwyższy orzeczenia merytorycznego, które

prorowadzić będzie do uchylenia zaskarżonego wyroku (art. 398¹⁵ i art. 398¹⁹ k.p.c.) albo oddalenia skargi kasacyjnej (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Innymi słowy, jeżeli merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej ma następczy charakter wobec jej przyjęcia do rozpoznania, to respektowanie pełnej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty nie wymaga uznania za niebyłą decyzji procesowej o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Wymaga natomiast zapewnienia, iżby merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej nastąpiło z pełnym poszanowaniem standardu określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPCz.

W konkluzji należało uznać, że mechanizm przewidziany w prawie krajowym *in concreto* okazał się wystarczający do zagwarantowania, iż merytoryczne rozpoznanie sprawy nastąpi przez sąd odpowiadający wymaganiom odpowiadającym art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty. Uznanie za niebyłe postanowienia z dnia 20 października 2022 r. nie było tym samym konieczne do zapewnienia pełnej skuteczności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

W tym stanie rzeczy nie było przeszkód do oceny zasadności podstaw kasacyjnych.

II. Co do zasadności podstaw kasacyjnych.

W podstawach skargi kasacyjnej powódka argumentowała, że umowa kredytu nie jest umową wzajemną, a jednocześnie nieuzasadnione jest stosowanie przepisów regulujących prawo zatrzymania *per analogiam*. Zdaniem powódki, roszczenie pozwanej, przeciwstawione roszczeniu powódki, jest ponadto przedawnione. Wreszcie, w ocenie powódki, oświadczeń o charakterze prawnokształtującym nie można skutecznie składać w sposób warunkowy, a taki charakter miało oświadczenie pozwanej, skoro konsekwentnie twierdziła ona, że kwestionowane umowy kredytu są ważne.

Problem wzajemności umowy kredytu został rozstrzygnięty uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22, w której

stwierdzono, że umowa o kredyt bankowy, określona w art. 69 ust. 1 pr. bank., jest umową wzajemną. Stanowisko to, jak wynika z motywów uchwały, dotyczy również kredytów powiązanych z walutą obcą, bez względu na ich indeksowany lub denominowany charakter. Z poglądem tym należy się zgodzić, odsyłając do argumentacji przedstawionej w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2025 r., której powtarzanie w tym miejscu byłoby zbyteczne. W konsekwencji, zarzuty skargi, w zakresie, w jakich kwestionowano w nich wzajemny charakter umowy kredytu, należało uznać za bezzasadne.

Nie można było zgodzić się także ze stanowiskiem powódki w zakresie, w jakim wywodziła, że podniesiony przez pozwaną zarzut zatrzymania był nieskuteczny, ponieważ kształtujące oświadczenie woli pozwanej o skorzystaniu z prawa zatrzymania nie może mieć warunkowego charakteru.

Powódka nie rozwinęła bliżej tego zarzutu, toteż z perspektywy materialnoprawnej należało ograniczyć się do spostrzeżenia, że oświadczenie strony umowy o skorzystaniu z prawa zatrzymania na podstawie art. 496 w związku z art. 497 k.c. nierzadko jest składane w obliczu wzajemnej niepewności co do tego, czy umowa została skutecznie rozwiązana lub jest nieważna, a tym samym, czy stronie przeciwnej w rzeczywistości przysługuje roszczenie o zwrot świadczenia. W razie sporu niepewność ta jest weryfikowana dopiero na etapie postępowania sądowego, a ustaje z chwilą wydania prawomocnego wyroku, przy czym uwzględnienie zarzutu zatrzymania przez sąd jest możliwe tylko wtedy, gdy sąd ostatecznie uzna, że doszło do nieważności umowy. Niepewności tej nie można jednak utożsamiać ze zdarzeniem przyszłym i niepewnym (art. 89 k.c.), ponieważ nie chodzi o zdarzenie przyszłe, lecz stan już obiektywnie istniejący, choć niejasny dla stron. Ponadto, przy odmiennym założeniu każde *de facto* oświadczenie tej treści – składane przed prawomocnym przesądzeniem, że umowa jest nieważna, w tym również po wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia ustalającego nieważność umowy – mogłoby być uznane za warunkowe.

Podniesienie zarzutu zatrzymania na wypadek, gdyby sąd nie uwzględnił dalej idących zarzutów pozwanego, w szczególności zarzutów zmierzających do wykazania, że umowa jest ważna, nie jest koliduje również z zakazem

warunkowych czynności procesowych. Zakaz ten nie stoi bowiem na przeszkodzie równoczesnemu korzystaniu przez pozwanego z kilku sposobów obrony, które pozostają ze sobą w wewnątrzprocesowej, logicznej, zależności. Pozwany podnosi wówczas określone zarzuty w sposób ewentualny, na wypadek, gdyby zarzuty podnoszone przez niego w pierwszej kolejności okazały się bezzasadne (por. odpowiednio np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1183/22, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2018 r., II CSK 551/18 i powołane tam dalsze orzecznictwo). Koresponduje to z prawem powoda do zgłoszenia roszczenia ewentualnego, na wypadek, gdyby roszczenie główne okazało się bezzasadne.

Okoliczność, że *in casu* pozwana w pierwszej kolejności kwestionowała nieważność umowy nie sprawiała zatem, iżby uwzględnienie przez sąd zarzutu zatrzymania było błędne.

Za skuteczny należało uznać natomiast zarzut naruszenia art. 496 w związku z art. 497 i art. 117 § 2¹ k.c. Prawo zatrzymania w sytuacji określonej w art. 496 w związku z art. 497 k.c. ma służyć zabezpieczeniu przysługującego retencji roszczenia o zwrot świadczenia wynikającego z nieważności lub rozwiązania umowy, a jego skuteczne wykonanie obejmuje wymagalne roszczenie wzajemne dopóki, dopóty wierzyciel wzajemny nie zaoferuje zwrotu spełnionego na jego rzecz świadczenia lub go nie zabezpieczy. Wynika z tego, że roszczenie, którego zabezpieczeniu służyć ma zatrzymanie, musi nie tylko istnieć, lecz także być zdadne do przymusowego zaspokojenia, co zakłada jego zaskarżalność. W przeciwnym razie dłużnik mógłby skutecznie obejść wymagalne i zaskarżalne roszczenie, powołując się na przysługujące mu roszczenie wzajemne, do którego spełnienia nie mógłby przymusić wierzyciela. Cechy zaskarżalności w tym znaczeniu pozbawione są m.in. roszczenia kierowane przeciwko konsumentom, co do których upłynął termin przedawnienia (art. 117 § 2¹ k.c.).

Uznawszy, że roszczenie restytucyjne pozwanej nie jest przedawnione, Sąd Apelacyjny powiązał początek biegu jego przedawnienia ze złożeniem przez powódkę oświadczenia, w którym nie wyraziła zgody na dalsze związanie umowami kredytu z zawartymi w nich klauzulami niedozwolonymi; oświadczenie to zostało

złożone w toku postępowania i dotarło do pozwanej w dniu 7 grudnia 2021 r. Sąd Apelacyjny odwołał się w tym względzie do stanowiska wyrażonego w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, w której wskazano m.in., że rozpoczęcie biegu przedawnienia roszczenia kredytodawcy o zwrot świadczenia spełnionego w wykonaniu umowy kredytu, która okazała się nieważna w związku z zawartymi w niej postanowieniami niedozwolonymi, może nastąpić dopiero po odmowie potwierdzenia klauzuli abuzywnej przez konsumenta, co może nastąpić w drodze oświadczenia potwierdzającego uzyskanie wyczerpującej informacji o konsekwencjach tej decyzji, ewentualnie zaś przez podtrzymanie roszczenia restytucyjnego po udzieleniu takiej informacji przez sąd w toku postępowania rozpoznawczego, czego skutkiem jest całkowita i trwała bezskuteczność umowy, zrównana z nieważnością czynności prawnej w rozumieniu art. 410 § 2 *in fine* k.c.

Już po wydaniu zaskarżonego wyroku, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, odnosząc się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, uznał jednak, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, po pierwsze, stoją na przeszkodzie wykładni prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez niego przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on m.in., że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie zaś, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w następstwie uznania za nieważną umowy kredytu hipotecznego zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem z uwagi na zawarte w tej umowie nieuczciwe warunki termin przedawnienia roszczeń tego przedsiębiorcy wynikających z nieważności rzeczowej umowy rozpoczyna bieg dopiero od dnia, w którym staje się ona trwale bezskuteczna, podczas gdy termin przedawnienia roszczeń tego konsumenta wynikających z nieważności tej umowy rozpoczyna bieg w chwili, w której dowiedział się on lub powinien dowiedzieć się o nieuczciwym charakterze warunku powodującego tę nieważność (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2023 r., C-140/22, *mBank*, ECLI:EU:C:2023:965 i z dnia 14 grudnia 2023 r., C-28/22, *Getin Noble Bank*, ECLI:EU:C:2023:992).

Jak już wskazano, wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wydany na podstawie art. 267 TFUE ujednolica wykładnię i rzutuje na stosowanie przepisów prawa Unii nie tylko w sprawie, w której został wydany, lecz we wszystkich sprawach, w których przepisy te mogą znaleźć zastosowanie. Jednocześnie, z mocy zasady skuteczności, na sądach krajowych spoczywa powinność wykładni przepisów prawa krajowego zgodnej z postanowieniami dyrektyw unijnych, tak dalece, jak to możliwe (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 13 listopada 1990 r., C-106/89, *Marleasing SA przeciwko La Comercial Internacional de Alimentación SA*, ECLI:EU:C:1990:395 i z dnia 27 marca 2019 r., C-545/17, *Mariusz Pawlak przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego*, ECLI:EU:C:2019:260). Powinność ta może implikować konieczność zmiany dotychczasowej wykładni prawa krajowego, jeżeli okazałaby się niezgodna z prawem Unii w interpretacji przyjętej przez Trybunał w wyroku wydanym na podstawie art. 267 TFUE (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 8 maja 2019 r., C-566/17, *Związek Gmin Zagłębia Miedziowego w Polkowicach przeciwko Szef Krajowej Administracji Skarbowej*, ECLI:EU:C:2019:390 i z dnia 5 marca 2020 r., C-679/18, *OPR-Finance s. r. o. przeciwko GK*, ECLI:EU:C:2020:167).

W tym stanie rzeczy, niezależnie od oceny trafności sposobu rozumienia poglądu przyjętego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, który legł u podstaw wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia z dnia 7 grudnia 2023 r., C-140/22 i z dnia 14 grudnia 2023 r., C-28/22, należało uznać, że warunkiem rozpoczęcia biegu przedawnienia roszczeń restytucyjnych kredytodawcy nie jest sformalizowane, odrębne oświadczenie konsumenta składane w toku postępowania sądowego, w którym konsument odmawia zgody na związanie się klauzulą abuzywną ani tym bardziej uprawomocnienie się orzeczenia co do istoty sprawy, ustalającego nieistnienie stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2025 r., II CSKP 704/23 i z dnia 3 grudnia 2024 r., II CSKP 1803/22). Nie oznacza to jednak, wbrew zapatrywaniu pozwanej, że przedawnienie roszczenia kredytodawcy powinno biec już od chwili spełnienia świadczenia na rzecz kredytobiorcy, a zatem od chwili wypłaty ostatniej transzy kredytu.

Takie stanowisko nie respektowałoby specyfiki sankcji związanej z niedozwolonym charakterem postanowienia umownego, która służy wyłącznie ochronie interesów konsumenta (*arg. ex art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c.*). Urzeczywistnienie tej sankcji zależy tym samym od postawy konsumenta, który mimo świadomości istnienia klauzul abuzywnych może godzić się na wykonywanie umowy w pierwotnej treści, a kontrahent (przedsiębiorca) nie może się temu przeciwstawić (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21).

W takim układzie powiązanie rozpoczęcia biegu przedawnienia roszczenia restytucyjnego kredytodawcy z chwilą spełnienia świadczenia na rzecz kredytobiorcy oznaczałoby, że termin ten mógłby upłynąć, zanim kredytodawca mógłby dochodzić roszczenia, z czym nie można się zgodzić.

Należy w związku z tym przyjąć, że do rozpoczęcia biegu przedawnienia roszczenia restytucyjnego przedsiębiorcy-kredytodawcy dochodzi z chwilą, w której konsument-kredytobiorca wyraził wobec kredytodawcy w sposób stanowczy brak zgody na utrzymanie niedozwolonego postanowienia umownego i ewentualną jego substytucję, gdyby okazało się to możliwe. Wyrażenie tej woli może nastąpić w każdy sposób (art. 60 k.c.), w tym dorozumiany, jeżeli zachowanie konsumenta, ujmując rzecz rozsądnie, stwarza podstawę do przyjęcia, że świadomie i stanowczo kwestionuje on niedozwolone postanowienia umowne oraz nie wyraża zgody na ich utrzymanie, względnie substytucję. Jeżeli zakwestionowanie abuzywnej klauzuli wyraża się w sformułowaniu (dochodzeniu) roszczenia pieniężnego, nie ma znaczenia zakres roszczenia, z jakim wystąpił konsument; istotne jest natomiast, czy w rozsądnej ocenie ze stanowiska procesowego lub przedprocesowego sformułowanego przez konsumenta wynika świadomy i stanowczy brak zgody na związanie klauzulą, która w ocenie konsumenta ma charakter abuzywny, oraz brak akceptacji jej ewentualnego zastąpienia. Aplikacja tej reguły do konkretnego przypadku, włącznie z oceną okoliczności określonych w art. 117¹ k.c., należy do sądu *meriti* (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2024 r., II CSKP 1803/22, w którym uznano, że możliwe jest przyjęcie co najmniej domniemania, iż żądając zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie nieważnej umowy, kredytobiorca-konsument dysponuje informacjami niezbędnymi do oceny swej decyzji).

Sąd Apelacyjny, określając początkowy moment biegu przedawnienia roszczenia pozwanej, wyszedł z innych założeń, toteż zarzut naruszenia art. 496 w związku z art. 497 i art. 117 § 2¹ k.c. należało uznać za zasadny. Bliższe rozważania w kwestii początku biegu przedawnienia należało jednak uznać *in casu* za zbędne, zważywszy, że w okolicznościach sprawy zakończonej zaskarżonym wyrokiem problem przedawnienia roszczenia pozwanej ujawniał się w kontekście zasadności zarzutu zatrzymania.

W sytuacji, w której wzajemne świadczenia stron podlegające zwrotowi w związku z nieważnością umowy, mają pieniężny charakter, możliwość dokonania potrącenia (art. 498 i n. k.c.), z racji jego egzekucyjnej funkcji, podważa – w braku szczególnych okoliczności – legitymowany prawnie interes w powołaniu się na uprawnienie do powstrzymania się ze spełnieniem własnego świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2025 r., II CSKP 545/23). Wykazanie takich szczególnych okoliczności obciąża stronę korzystającą z prawa zatrzymania, podczas gdy z dokonanych w sprawie ustaleń nie wynikało, aby takie okoliczności były przedmiotem oceny Sądu Apelacyjnego, a tym bardziej, aby pozwana okoliczności takie wykazała.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Paweł Grzegorzczak

Dariusz Dończyk

Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

[a.ł]